

ALEXANDRU LĂPUȘNEANUL

Costache Negruzzi

CUPRINS

1. Partea I - Opera: particularități ale nuvelei istorice
2. Partea II - Personajul: Alexandru Lăpușneanu
3. Partea III - Relația dintre Alexandru Lăpușneanu și doamna Ruxanda
4. Partea IV - Schița rapidă cu mnemonics
5. Partea V - Subiect, barem și schelet de eseu
6. Partea VI - Flashcards

PARTEA I. OPERA - PARTICULARITĂȚILE NUVELEI ISTORICE

I. Curent literar + două trăsături

Nuvela Alexandru Lăpușneanul, publicată în 1840 în primul număr al revistei Dacia literară, aparține perioadei pașoptiste și ilustrează romantismul românesc de inspirație istorică. Costache Negruzzi este considerat întemeietorul nuvelei istorice românești, deoarece valorifică literar cronicile moldovenești și transformă evenimentul istoric într-o construcție artistică tensionată, dramatică și memorabilă.

- Trăsătura 1 - inspirația din istoria națională. Nuvela respectă programul revistei Dacia literară, formulat de Mihail Kogălniceanu, care cerea originalitate, valorificarea istoriei, a geografiei și a obiceiurilor naționale. Sursa de inspirație o constituie cronicile lui Grigore Ureche și Miron Costin, mai ales episoadele legate de a doua domnie a lui Alexandru Lăpușneanul.
- Trăsătura 2 - construcția romantică. Personajul principal este excepțional și acționează în situații excepționale. El este domnitorul tiran, crud, disimulat și orgolios, opus prin antiteză doamnei Ruxanda, blândă și evlavioasă, lui Moțoc, laș și oportunist, și lui Spancioc/Stroici, boieri justițieri.

CITAT / FORMULARE: „Dacă voi nu mă vreți, eu vă vreau.”

Cum îl folosești: se poate folosi pentru a demonstra voința de putere, autoritatea tiranică și caracterul memorabil al replicilor.

MNEMONIC: L.Ă.P.U.Ș. PENTRU NUVELA ISTORICĂ ROMANTICĂ

L = Literatură pașoptistă: Dacia literară, 1840, program național.
Ă = Adevăr istoric transfigurat: cronicile moldovenești + ficțiune artistică.
P = Personaj excepțional: domnitor tiran, crud, lucid, disimulat.
U = Un conflict concentrat: lupta pentru autoritate domnească.
Ș = Șoc romantic: măcel, piramidă de capete, antiteze puternice.

II. Tema + două secvențe

Tema nuvelei este evocarea unei perioade zbuciumate din istoria Moldovei, în timpul celei de-a doua domnii a lui Alexandru Lăpușneanul, și lupta pentru impunerea autorității domnești. În plan secundar, textul urmărește destinul unui tiran: ascensiunea prin voință, exercitarea puterii prin teroare și prăbușirea prin boală, călugărire forțată și otrăvire.

Secvența 1 - Solia boierilor

O primă secvență relevantă este întâlnirea dintre Lăpușneanul și cei patru boieri trimiși de Ștefan Tomșa: Moțoc, Veveriță, Spancioc și Stroici. Aceștia îi cer domnitorului să renunțe la tron, susținând că țara nu îl vrea. Răspunsul lui Lăpușneanul este tranșant și memorabil, dovedind hotărârea neclintită de a reveni la putere. Replica sa arată voință politică, orgoliu, luciditate și capacitatea de a domina psihologic adversarii.

CITAT / FORMULARE: „Mai degrabă-și va întoarce Dunărea cursul îndărăpt.”

Cum îl folosești: arată imposibilitatea renunțării la putere și caracterul absolut al hotărârii domnitorului.

Secvența 2 - Ospățul și piramida de capete

O altă secvență esențială este ospățul la care Lăpușneanul îi cheamă pe boieri sub pretextul împăcării. După participarea la slujbă și după un discurs ipocrit, domnitorul declanșează măcelul celor 47 de boieri. Așezarea capetelor într-o piramidă, după rang, devine imaginea-simbol a cruzimii și a răzbunării. Scena concentrează violența istoriei, caracterul tiranic al domnitorului și spectaculosul romantic.

MNEMONIC DE SCENĂ PENTRU OPERĂ: SO-PIR

SO = Solia: voință de putere, conflict politic, replică memorabilă.
PIR = Piramida: răzbunare, teroare, cruzime, spectacol romantic.

III. Două elemente de structură, compoziție și limbaj

1. Titlul

Titlul este eponim, deoarece numele personajului principal devine chiar titlul nuvelei. Această alegere fixează centrul de greutate al operei: destinul domnitorului tiran. Forma articulată a numelui propriu conferă culoare de epocă și susține impresia de document istoric transfigurat artistic.

2. Conflictul

Conflictul principal este exterior și politic: opoziția dintre domnitor și boierii care îi contestă autoritatea. Acest conflict se amplifică prin dimensiunea socială, când mulțimea cere capul lui Moțoc, și prin dimensiunea familial-morală, în relația dintre Lăpușneanul și doamna Ruxanda. În final, apare și un conflict interior, legat de teroarea tiranului bolnav, care nu acceptă pierderea puterii.

3. Compoziția și perspectiva narativă

Nuvela este alcătuită din patru capitole, fiecare precedat de un motto memorabil: „Dacă voi nu mă vreți, eu vă vreau”, „Ai să dai sama, doamnă”, „Capul lui Moțoc vrem”, „De mă voi scula, pre mulți am să popesc și eu!”. Narațiunea este obiectivă, la persoana a III-a, cu narator omniscient și extradiegetic. Succesiunea evenimentelor este cronologică, iar dialogurile dramatice dau textului tensiune teatrală.

MNEMONIC PENTRU STRUCTURĂ: TIT-CON-MOT

TIT = Titlu eponim: personajul domină întreaga operă.

CON = Conflict politic și moral: domnitor vs. boieri, norod, familie.

MOT = Motto-uri: patru capitole, patru replici-simbol.

Concluzie pentru opera studiată

Prin inspirația istorică, personajul excepțional, antitezele romantice, scenele sângeroase și construcția dramatică, Alexandru Lăpușneanul ilustrează nuvela istorică pașoptistă și romantismul românesc. Negruzzi nu copiază istoria, ci o transformă într-o operă literară despre putere, cruzime și prăbușirea tiraniei.

PARTEA II. PERSONAJUL - ALEXANDRU LĂPUȘNEANUL

Această secțiune poate fi folosită pentru subiectul despre particularitățile de construcție a unui personaj. Ea păstrează cerințele de BAC: statut social, moral și psihologic, trăsătură dominantă evidențiată prin două episoade, mijloace de caracterizare și concluzie.

Tipologie literară

- personaj principal, deoarece toate conflictele majore gravitează în jurul său;
- personaj eponim, deoarece numele lui dă titlul nuvelei;
- protagonist și centru de forță al acțiunii;
- personaj romantic, excepțional, pus în situații excepționale;
- personaj complex, construit din contraste: lucid și violent, abil politic și crud, stăpân pe sine și impulsiv.

I. Statutul social, moral și psihologic

Social	Moral și psihologic
• domn al Moldovei, revenit la a doua domnie; • conducător autoritar, aflat în conflict cu boierii; • simbol al puterii absolute într-o epocă instabilă; • soț al doamnei Ruxanda și tată, dar relațiile familiale sunt subordonate puterii.	• orgolios, hotărât, vindicativ, crud; • abil politic, disimulat, manipulator; • lucid în citirea psihologiei oamenilor; • impulsiv și violent când autoritatea îi este amenințată; • dominat de dorința de putere și de răzbunare.
MNEMONIC PENTRU STATUT: D.O.M.N.	
D = Domnitor: statut social de conducător al Moldovei. O = Orgoliul: refuză orice limitare a puterii. M = Manipulare: folosește boierii, poporul și familia. N = Neîndurare: cruzime, pedeapsă, teroare.	

II. Trăsătura dominantă + două episoade

Trăsătura dominantă a lui Alexandru Lăpușneanul este voința tiranică de putere, manifestată prin hotărâre, cruzime și manipulare. El nu urmărește doar recăștigarea tronului, ci supunerea totală a celor care i-au contestat autoritatea.

Episodul 1 - Răspunsul dat soliei boierilor

În scena întâlnirii cu boierii, Lăpușneanul refuză să se întoarcă din drum și transformă refuzul țării într-o provocare personală. Replica „Dacă voi nu mă vreți, eu vă vreau” concentrează orgoliul, voința de dominație și convingerea că puterea nu trebuie cerută, ci impusă.

Episodul 2 - Măcelul boierilor

La ospăț, domnitorul își ascunde intențiile sub aparența împăcării. Discursul religios, invitația la masă și organizarea măcelului arată disimularea și inteligența diabolică a personajului. Piramida de capete oferită doamnei Ruxanda ca „leac de frică” confirmă cruzimea și plăcerea de a domina prin teroare.

Episodul 3 - Finalul, pentru prăbușirea tiranului

În final, după călugărirea forțată, Lăpușneanul amenință că se va răzbuna: „De mă voi scula, pre mulți am să popesc și eu!”. Replica dovedește că dorința de pedeapsă rămâne vie chiar și în apropierea morții. Tocmai această imposibilitate de a se schimba justifică otrăvirea lui.

CITAT / FORMULARE: „De mă voi scula, pre mulți am să popesc și eu!”

Cum îl folosești: arată că tiranul rămâne violent și vindicativ până în ultimele clipe.

MNEMONIC PENTRU PERSONAJ: C.R.U.D.

C = Cruzime: măcel, piramidă, pedepse sângeroase.
R = Răzbunare: nu iartă trădarea boierilor.
U = Uz al puterii: domnește prin teroare și calcul politic.
D = Disimulare: transformă împăcarea într-o capcană.

III. Mijloace de caracterizare

- Caracterizarea directă apare prin vocea naratorului și prin replicile altor personaje: mitropolitul îl numește „crud și cumplit”, iar Spancioc îl identifică drept tiran.
- Autocaracterizarea se realizează prin replici memorabile, care dezvăluie orgoliul, luciditatea și dorința de răzbunare.
- Caracterizarea indirectă se realizează prin fapte: revenirea la tron, manipularea lui Moțoc, măcelul boierilor, piramida de capete și amenințarea propriului fiu.
- Limbajul este concis, memorabil și teatral, iar replicile funcționează ca formule-simbol ale puterii.

Concluzie pentru personaj

Alexandru Lăpușneanul este unul dintre cele mai puternice personaje romantice ale literaturii române. El ilustrează figura tiranului lucid, crud și disimulat, dominat de voința de putere. Forța lui nu stă doar în violență, ci și în capacitatea de a înțelege oamenii și de a transforma fiecare conflict într-un instrument al dominației.

PARTEA III. RELAȚIA DINTRE ALEXANDRU LĂPUȘNEANUL ȘI DOAMNA RUXANDA

Această secțiune respectă cerințele pentru subiectul despre relația dintre două personaje: statutul celor doi, relația evidențiată prin două episoade, două elemente de structură/compoziție relevante și concluzie.

Introducere

Relația dintre Alexandru Lăpușneanul și doamna Ruxanda este construită pe antiteza romantică angelic-demonic. El reprezintă puterea tiranică, violența și calculul politic, iar ea reprezintă blândețea, evlavia și sensibilitatea morală. Relația lor nu este una de echilibru conjugal, ci una de autoritate, teamă și supunere.

I. Statutul social, moral și psihologic al personajelor

Statut	Alexandru Lăpușneanul	Doamna Ruxanda
Social	domn al Moldovei, conducător absolut, soț și tată, dar dominat de interesul puterii	fiică, soră și soție de domn; femeie nobilă, dar cu autoritate limitată în lumea medievală
Moral	crud, tiranic, disimulat, vindicativ, lipsit de milă față de boieri și chiar față de familie	bună, evlavioasă, sensibilă, miloasă, iubitoare, orientată spre oprirea vărsării de sânge
Psihologic	lucid, abil, impulsiv, manipulator, stăpânit de orgoliu și de dorință de răzbunare	temătoare, ezitantă, afectivă, dar capabilă de decizie când viața fiului este amenințată

MNEMONIC DE CONTRAST: LAP = PUTERE / RUX = MILĂ

LAP = Lăpușneanul: Lucid, Autoritar, Pedepsitor.

RUX = Ruxanda: Rugătoare, Umană, eXpusă fricii.

Formula de ținut minte: LAP domină prin frică; RUX încearcă să salveze prin milă.

II. Relația ilustrată prin două episoade

Episodul 1 - Rugămintea doamnei Ruxanda

O scenă semnificativă este discuția dintre doamna Ruxanda și domnitor, când ea îl roagă să înceteze cu omorurile. Ruxanda i se adresează cu respect și afecțiune, dar Lăpușneanul reacționează disprețuitor și violent, numind-o „muiere nesocotită”. Apoi se stăpânește și îi promite un „leac de frică”. Scena arată dezechilibrul relației: ea caută mila și pacea, el transformă rugămintea într-un prilej de pedeapsă psihologică.

Episodul 2 - Piramida de capete, „leacul de frică”

După măcelul boierilor, Lăpușneanul îi arată doamnei Ruxanda piramida de capete. Gestul are valoare de răzbunare și de intimidare, fiind răspunsul lui la cererea ei de a nu mai ucide. Ruxanda leșină, iar domnitorul comentează ironic: „Femeia tot femeie”. Episodul evidențiază cruzimea lui și fragilitatea morală a soției, dar și antiteza romantică dintre tiran și ființa sensibilă.

Episod bonus - Otrăvirea finală

În final, amenințarea lui Lăpușneanul la adresa fiului său o obligă pe Ruxanda să acționeze. La îndemnul boierilor Spancioc și Stroici și cu sprijinul moral al mitropolitului Teofan, ea îi duce domnitorului apa otrăvită. Deși ezită, gestul ei devine o formă de apărare a copilului și de oprire a tiraniei.

MNEMONIC PENTRU EVOLUȚIA RELAȚIEI: LEAC

L = Leacul de frică: promisiune care devine pedeapsă psihologică.

E = Evlavia Ruxandei: rugămintă, milă, sensibilitate.

A = Antiteză romantică: demonic vs. angelic.

C = Crima finală: otrăvirea ca salvare a fiului și oprire a tiranului.

III. Două elemente de structură/compoziție relevante pentru relație

1. Conflictul

Relația dintre cei doi este marcată de conflict moral. Doamna Ruxanda reprezintă mila creștină și dorința de a opri violența, în timp ce Lăpușneanul reprezintă teroarea politică. Conflictul conjugal devine astfel reflexul conflictului mai larg dintre umanitate și tiranie.

2. Antiteza romantică

Antiteza este elementul cel mai important pentru relație. Lăpușneanul este dur, crud, impulsiv, vindicativ, iar Ruxanda este blândă, evlavioasă, sensibilă și supusă. Prin această opoziție, Negruzzi accentuează caracterul romantic al nuvelei și transformă relația într-un contrast simbolic între demoniul puterii și angelicul milei.

3. Perspectiva narativă

Naratorul obiectiv, omniscient, prezintă atât faptele domnitorului, cât și reacțiile Ruxandei, permițând cititorului să observe dezechilibrul de putere dintre personaje. Relația nu este povestită sentimental, ci dramatic, prin gesturi, replici și efecte psihologice.

Concluzie pentru relație

Relația dintre Alexandru Lăpușneanul și doamna Ruxanda este una de antiteză romantică și de tensiune morală. El domină prin frică, cruzime și calcul politic, iar ea încearcă să introducă mila într-o lume a violenței. Otrăvirea finală nu anulează blândețea Ruxandei, ci arată limita extremă la care ajunge un personaj obligat să aleagă între păcat și salvarea fiului.

PARTEA IV. SCHIȚA RAPIDĂ CU MNEMONICS

Această parte este pentru recapitulare vizuală. Elevii o citesc pe verticală, bloc cu bloc. Fiecare cod mnemonic trebuie repetat fără material, apoi completat din memorie.

A. OPERA

CONTEXT - CURENT - SPECIE

Autor: Costache Negruzzi.
An / context: 1840, primul număr al revistei Dacia literară.
Curent: pașoptism, romantism de inspirație istorică.
Specie: nuvelă istorică.
Surse: cronică moldovenești, Ureche și Costin.

L.Ă.P.U.Ș. - CONCEPTE-CHEIE

L: Literatura pașoptistă și Dacia literară.
Ă: Adevăr istoric transfigurat artistic.
P: Personaj excepțional în situații excepționale.
U: Un conflict concentrat - autoritatea domnească.
Ș: Șoc romantic - violență, antiteză, replici memorabile.

TEMĂ + EPISOADE

Temă: puterea tiranică și evocarea unei epoci istorice zbuciumate.
Episod 1: solia boierilor - voință de putere.
Episod 2: ospățul și piramida - cruzime și răzbunare.
Bonus relație: Ruxanda primește „leacul de frică”.

STRUCTURĂ - COMPOZIȚIE - LIMBAJ

Titlu: eponim, fixează personajul în centrul operei.
Conflict: politic, social, moral, familial.
Perspectivă: narator obiectiv, omniscient, persoana a III-a.
Compoziție: patru capitole cu motto-uri memorabile.
Limbaj: replici concise, dramatice, arhaisme, culoare de epocă.

B. PERSONAJUL - ALEXANDRU LĂPUȘNEANUL

D.O.M.N. - STATUT ȘI PROFIL

D = Domnitor al Moldovei, personaj eponim și protagonist.
O = Orgoliul puterii absolute.
M = Manipulare politică și psihologică.
N = Neîndurare, teroare, cruzime.

C.R.U.D. - TRĂSĂTURI

C = Cruzime: uciderea boierilor și piramida.
R = Răzbunare: pedepsește trădarea.
U = Uz al puterii: controlează boierii și poporul.
D = Disimulare: ascunde măcelul sub aparența împăcării.

C. RELAȚIA LĂPUȘNEANUL - RUXANDA

LEAC - EVOLUȚIA RELAȚIEI

L = Leacul de frică promis Ruxandei.
E = Evlavie și mila doamnei.

A = Antiteza romantică: demonicul vs. angelicul.
C = Crima finală: otrăvirea pentru salvarea fiului.

Tabel rapid de mnemotehnici

Literă / cod	Ce reții	Formulare de pus în eseu
LĂPUȘ	opera	Lăpușneanul = Dacia literară, istorie, romantism, conflict, șoc.
SO-PIR	tema	Solia pentru putere, piramida pentru cruzime.
TIT-CON-MOT	structură	Titlu eponim, conflict politic, motto-uri memorabile.
DOMN	statut personaj	Domnitor, orgoliu, manipulare, neîndurare.
CRUD	trăsătura personajului	Cruzime, răzbunare, putere, disimulare.
LEAC	relație	Leacul de frică, evlavie, antiteză, crima finală.
ISEEC	eseu BAC	Introducere, Statut, Episoade, Elemente, Concluzie.

PARTEA V. SUBIECT, BAREM ȘI SCHELET DE ESEU

Subiectul al III-lea - relația dintre două personaje

Redactează un eseu de minimum 400 de cuvinte, în care să prezinți relația dintre două personaje într-o nuvelă istorică studiată, aparținând lui Costache Negruzzi.

Repere de bifat în eseu

- ☐ prezentarea statutului social, moral și psihologic al fiecărui personaj;
- ☐ evidențierea relației prin două episoade/secvențe comentate;
- ☐ analiza a două elemente de structură, compoziție și/sau limbaj relevante pentru relație;
- ☐ introducere, cuprins și concluzie clare;
- ☐ minimum 400 de cuvinte și limbă literară.

MNEMONIC PENTRU ESEU: I.S.E.E.C.

I = Introducere: relația Lăpușneanul-Ruxanda = antiteză romantică.

S = Statut: domnitor tiran vs. doamnă blândă, evlavioasă.

E = Episod 1: rugămintea Ruxandei și promisiunea „leacului de frică”.

E = Episod 2: piramida de capete / otrăvirea finală.

C = Concluzie: relația arată conflictul dintre tiranie și milă.

Schelet rapid de eseu

Introducere

Într-o operă epică, relațiile dintre personaje declanșează conflictele și dezvăluie valorile lumii reprezentate. În nuvela Alexandru Lăpușneanul, relația dintre domnitor și doamna Ruxanda este construită pe antiteza romantică dintre tiranie și blândețe.

Statutul personajelor

Alexandru Lăpușneanul este domn al Moldovei, personaj eponim, tiranic, crud și disimulat. Doamna Ruxanda este soție de domn, personaj secundar, blândă, evlavioasă și sensibilă, aflată într-o poziție de supunere.

Episodul 1

Ruxanda îl roagă să înceteze omorurile, iar domnitorul reacționează disprețuitor, apoi îi promite un „leac de frică”. Scena arată dezechilibrul de putere și cruzimea psihologică a domnitorului.

Episodul 2

Piramida de capete și, apoi, otrăvirea finală demonstrează evoluția relației: mila Ruxandei este forțată să se transforme în act de apărare a fiului și de oprire a tiraniei.

Elemente de structură

Conflictul moral și antiteza romantică sunt esențiale, deoarece pun în opoziție două tipuri umane: tiranul demonic și femeia angelică.

Concluzie

Relația dintre cele două personaje transformă drama politică într-o dramă morală, în care puterea fără limită ajunge să fie învinsă printr-un gest extrem.

PARTEA VI. FLASHCARDS

Flashcards pentru recapitulare activă. Acoperă opera, personajul și relația, fără secțiune de „30 secunde”.

Întrebare	Răspuns de memorat
Când apare nuvela?	În 1840, în primul număr al revistei Dacia literară.
Ce curent literar ilustrează?	Pașoptismul și romantismul românesc de inspirație istorică.
Care este specia?	Nuvelă istorică.
Care sunt sursele istorice?	Cronicile moldovenești ale lui Grigore Ureche și Miron Costin.
Care este tema principală?	Lupta pentru impunerea autorității domnești și consecințele puterii tiranice.
Ce simbolizează solia boierilor?	Conflictul politic și hotărârea domnitorului de a reveni la putere.
Ce simbolizează piramida de capete?	Cruzimea, răzburarea și teroarea puterii tiranice.
Ce tip de titlu are nuvela?	Titlu eponim, deoarece conține numele personajului principal.
Cum este naratorul?	Obiectiv, omniscient, extradiegetic, cu relatare la persoana a III-a.
Cum este structurat textul?	În patru capitole, fiecare cu un motto memorabil.
Ce tip de personaj este Lăpușneanul?	Principal, eponim, romantic, excepțional, tiranic.
Care este trăsătura dominantă a personajului?	Voința tiranică de putere, dublată de cruzime și disimulare.
Ce replică îi definește hotărârea?	„Dacă voi nu mă vreți, eu vă vreau.”
Ce înseamnă „CRUD”?	Cruzime, Răzbunare, Uz al puterii, Disimulare.
Cum este doamna Ruxanda?	Blândă, evlavioasă, sensibilă, supusă, dar capabilă de decizie finală.
Pe ce se bazează relația Lăpușneanul-Ruxanda?	Pe antiteza romantică angelic-demonic.
Ce este „leacul de frică”?	Piramida de capete arătată Ruxandei după măcelul boierilor.
De ce îl otrăvește Ruxanda?	Pentru a-și salva fiul și pentru a opri tirania.
Ce înseamnă LĂPUȘ?	Literatură pașoptistă, Adevăr istoric, Personaj excepțional, Un conflict, Șoc romantic.
Ce idee pui în concluzie?	Nuvela transformă istoria într-o meditație asupra puterii, cruzimii și prăbușirii tiraniei.